

Отже, на фонетичному рівні у ряді випадків М. Стріха тяжіє до відтворення звукопису та ритму поезії (Р. Стівенсон), збереження алітерації звуку, як і в оригіналі, якщо його смислове навантаження в обох мовах збігається (В. Г. Оден) або ж застосовує компенсацію частотності використання звуку через додаткову алітерацію. З метою зберегти загальні принципи милозвучності, що важливо для римування поезії, перекладач відтворює не лише фонетичну структуру поетичного твору, а й передає ключові концепти висловлювання. Саме це і є характерною рисою творчої особистості М. Стріхи як перекладача поетичного тексту.

Література

1. Коломієць Л. Концептуально-методологічні засади сучасного українського перекладу (на матеріалі з пер. англ., американської та ірландської поезії): монографія / Л. Коломієць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2005. – 522 с.

2. Стріха М. Улюблені англійські вірші та навколо них / Пер. і упор. Максим Стріха. – К. : Факт, 2003. – 456 с.

3. Lefevere A. Translating Poetry: Seven Strategies and a Blueprint / A. Lefevere. – Assen – Amsterdam : Van Gorcum and Comp., 1975. – 127 p.

*Собецька Наталія Володимирівна,
Тернопільський національний економічний університет*

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ГЕНДЕРНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сучасна українська лінгвістика не зовсім чітко й розширено відповідає на питання хто, кому, як, коли, у якій формі і з яким ефектом говорить про світ. Це природна передумова антидуховності наукового дослідження, що приховує небезпеку кризи науки та й зрештою робить лінгвістику далекою від тих динамічних соціокультурних процесів, а отже й нецікавою для системи гуманітарних знань і для соціуму в цілому, коли рядовий учасник соціуму не має уявлення, як його мова репрезентує його ж глибинну людську сутність, тобто яким він є у спілкуванні, та й у мові взагалі.

Живе людське начало - це мовна особистість у своєму конкретному людському вимірі: етнокультурна приналежність, вік, стать, професія, освіта та ін., це мовне варіювання на тлі лінгвістичних інваріантів. Іншими словами, така мовна особистість постає об'єктом вивчення соціолінгвістики, яка, за словами Клода Ажежа, вивчає "тотожне" не просто "в собі", а в образі тисячі облич "іншого"[1, с.218].

В межах сучасної лінгвістичної проблематики особливо виокремлюється інтерес до гендерних характеристик особистості. На думку вчених, цей поштовх був викликаний як зміною наукової парадигми, так і соціальними змінами. Адже, лінгвокультурологічні дослідження останніх років демонструють, що вітчизняну лінгвістику саме поняття *гендер, реляція «жінка-*

чоловік» та їх позиції цікавлять в плані більш широкого дослідження ментальності й етнокультурної специфіки.

Біологічна парадигма “природного” розуміння суті й ролі гендерних відмінностей дістала розвитку у роботах видатних філософів, мислителів, науковців Платона, Арістотеля, Ж.Бодена, Р.Філмера, Т.Гобса, Дж.Лока, Ж.-Ж.Русо, Ф.Гегеля, З.Фройда. Формування альтернативної парадигми у суспільно-політичній думці демонструють феміністичні та гендерні дослідження зарубіжних авторів Дж.Батлер, М.Богачевської-Хомяк, В.Брайсона, С.д’Бовуар, А.Графф, А.Девіс, І.С.Кона, Ю.Кристевої, Р.Колінза, К.Мілет, Дж.С.Міля, Дж.Мітчелл, Дж.Л.Томпсона, С.Фарелла та ін. Не можна не сказати про досягнення українського феміністського літературознавства (монографії Тамари Гундорової, Віри Агєєвої, збірники "Гендер і культура", "Жінка як Бібліографія праць з проблеми гендеру у лінгвістиці нараховує не один десяток праць, тому й може скластися враження вторинності обраної нами проблеми. Проте саме поняття гендер у свідомості більшості спеціалістів досить розмите, бо асоціюється з фемінізмом, з супровідним негативним ставленням, жінками - звісно, із супутнім іронічним шлейфом.

І саме тому, метою нашого пошуку є вивчення гендерного аспекту спілкування для встановлення специфіки та типових тенденцій спілкування, від якого залежать характер мовленнєвого спілкування, його стратегія, стиль, тональність соціостатевих й комунікативних статусів учасників спілкування.

Основні теоретико-методологічні положення гендерного концепту засновані на чотирьох взаємопов'язаних компонентах: це культурні символи; нормативні твердження, що задають напрямки для можливих інтерпретацій цих символів і виражаються в релігійних, наукових, правових і політичних доктринах; соціальні інститути та організації; а також самоідентифікація особистості. Гендерні відносини фіксуються в мові у вигляді культурно обумовлених стереотипів, накладаючи відбиток на поведінку, в тому числі і мовленнєвий, особистості і на процеси її мовної соціалізації. Українські гендерні стереотипи лінгвокультурної репрезентації чоловіка і жінки широко застосовані у текстах українського фольклору є неабияким джерелом для подальшого аналізу та нових досліджень, значний інтерес становить гендерна концептосфера українського анекдоту тощо.

Гендерні ознаки мовної картини світу - це сутнісні вияви пізнання світу крізь призму чоловічої і жіночої оптики бачення, які інтегрують універсальні і національно специфічні ознаки, виявляють особливості номінативної і комунікативної діяльності обох статей, а також визначені статтю особливості мовної діяльності і мовної поведінки. Власне соціолінгвістичний аспект спрямований на дослідження дискурсивної діяльності обох статей в її усному та писемному виявах.

Попри хрестоматійне положення про те, що в різних суспільствах люди говорять по-різному, і що ці відмінності, глибокі і системні, відображають різні культурні цінності, комунікативна лінгвістика в Україні розвивається дуже

мляво. Не досліджені мова українського міста і села, різножанрові комунікативні стратегії, відсутня хрестоматія усної української мови. Чи дає сучасна лінгвістика відповідь на питання про стереотипи мовної поведінки українців? Відсутність тривкої наукової традиції такого плану в україністиці значно утруднює власне гендерні дослідження, які мусять спиратися на дослідження комунікативних стратегій, але акцентувати гендерний вимір проблематики, яка відкриває нову наукову парадигму порівняно з парадигмою дослідження мовної діяльності як такої. Проте, сподіваємось, що активізація таких досліджень у ракурсі гендерної проблематики дозволить надолужити значне відставання української комунікативної лінгвістики від європейської і світової. Що зупиняє дослідника? Російськомовність українських міст, суржикомовність багатьох представників українського соціуму? Але ж функціонує українська мова в офіційній і неофіційній, публічній і приватній комунікації, звучить вона і в телерадіоєфірі, у спонтанній комунікативній стихії міста і села, у політичному, професійному і сімейному спілкуванні, але конкретика живого (не друкованого) українського слова, на жаль, відлякує багатьох україністів. Тому на перший план можна поставити нагальну необхідність аналізу гендерно маркованих характерологічних особливостей усної мови. Адже особливості мови, її виражальні засоби в цілому і виражальні засоби для концепту статі і пов'язаних з ним семантичних сфер надзвичайно важливі. На україномовному матеріалі мусять бути верифіковані твердження про релевантність/ нерелевантність статі у царині фонетичних, лексичних, граматичних особливостей усного дискурсу, відмінних асоціативних полів, співвіднесених з різними фрагментами картини світу у жіночій і чоловічій мові та ін.

Сучасна політична комунікація є цікавим спектром гендеру для вивчення, що позначений на загал, у сучасному суспільстві, переходом від радянської маскулінної (свої - вороги) форми влади до фемінної, себто витонченого маніпулювання, коли людина "контролюється" не "ззовні", але "зсередини", є запрограмованою внутрішньо не вільною, перебуваючи у власному ілюзорному полі "наче свободи". У царині дослідження української сімейної комунікації слід пам'ятати соціолінгвістичне положення, що саме жінка, берегиня сім'ї, в аспекті суто мовного виховання насамперед впливає на сина, а не дочку, а отже в психічну структуру інтегрується не тільки мовний код (російська, українська, суржик), а й акумульований у цій мові образ світу, який екстраполюється не тільки на індивідуальне буття чоловічого індивіда, а й на соціальні інститути, моделі поведінки, які знову ж таки мусять розглядатися у ракурсі фемінного характеру української ментальності.

Отже, зовнішні (ситуація, контекст) і внутрішні (соціальні та психологічні) складові спілкування виступають у тісному зв'язку, впливаючи на перебіг комунікації загалом, її прагматику — зокрема і потребують подальшого всестороннього вивчення й аналізу.

Література

1. Ажеж, Клод. Человек говорящий. Вклад лингвистики в гуманитарные науки : пер. с фр. /Клод Ажеж; Пер.Б. Нарумов. – 2-е изд., стереотип. – Москва : URSS, 2006 . – 301 с.
2. Кириліна А.В.Лінгвістичні гендерні дослідження / О.В. Кириліна / /Вітчизняні записки. - 2005. - № 2 - С.112 - 132.
3. Пчелінцева О.Е. Комунікативна поведінка людини: Гендерний аспект // Гендер: Реалії та перспективи в українському суспільстві: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11-13 грудня 2003р.). – К.: Фоліант, 2003. – С. 218-222.

*Сушко Зоряна Степанівна,
Тернопільський національний економічний університет*

ПЕРЕКЛАД ЯК МОДЕЛЬ КОМУНІКАТИВНОГО АКТУ

Будь-який переклад віддзеркалює властивості комунікативного акту, оскільки він завжди створюється у певному контексті для певного адресату, виходячи із поставлених автором цілей, з урахуванням особливостей каналу передачі і зворотнього зв'язку. Як одна із можливих існуючих модифікацій комунікації, художній переклад, поряд із специфікою, пов'язаного з референтом, розкриває загальні закономірності цього процесу. Зокрема, вони виявляються в структурі, порядку функціонування, складі компонентів самого комунікативного акту.

Говорити сьогодні про існування єдиної комунікативної моделі, яка використовується в теорії художнього перекладу, навряд чи можливо. Такі компоненти, як адресант, адресат, код є загальноживаними, й відповідно можна говорити і про достатньо високий рівень їх дослідженості (Є. Ключев, Г. Почепцов, Р. Якобсон, А. Швейцер, Ю. Лотман). Проте такий висновок поширюється далеко не на всі блоки перекладацького комунікативного процесу. Це пов'язано, перш за все, з необхідністю так званого „подвійного” кодування і розкодування, що здійснюють такі учасники процесу, як перекладач і читач.

Складність вирішення проблеми визначається тим, що в сучасних перекладознавчих студіях не існує єдиної думки з приводу вимог до перекладу контрадикційних за своєю суттю, які вже стали класичними: переклад має передавати слова чи думки першотвору; переклад має читатися як оригінал чи як переклад; переклад має відтворювати стиль оригіналу чи стиль перекладача; переклад має читатися як твір, сучасний оригіналові чи перекладачеві; переклад може чи не повинен мати додатків й пропусків; поезію слід перекладати прозою чи прозою у віршованій формі. Інтерес до цих проблем протягом кількох останніх десятиліть не згасає, з ними пов'язується можливість визначення кординального вирішення принципово важливих для теорії перекладу питань.